

Срето З. Танасић^[1]

Институт за српски језик САНУ

Београд (Србија)

Академија наука и умјетности Републике Српске

Бања Лука (Република Српска - БиХ)

УДК 811.163.41:003.349

323.1:811.163.41'272

811.163.41'272:316.75

316.75(497.11)

Оригинални научни рад

Примљен: 06.07.2023.

Прихваћен: 18.08.2023.

doi: 10.5937/napredak4-45351

Ћирилица и српска култура

Сажетак: У раду се говори о мјесту и значају српске ћирилице у српској култури. Несумњиво је да је ћирилица са српским језиком међу најбитнијим идентитетским знацима, што говори да јој је у осмишљавању националне и културне политике нужно и придавати такав значај. Управо зато што има такво идентитетско значење, ћирилица је и раније потискивана из српског народа, а кроз двадесети вијек то је настављено, посебно послје Другог свјетског рата. И данас, послје раскида српско-хрватског језичког заједништва, многе снаге организовано раде да се ћирилица не врати на своје мјесто. Управо и то говори о њеном значају за српски културни и национални идентитет.

Кључне речи: српски језик, национални идентитет, културни идентитет, ћирилица.

Више пута сам писао и говорио о статусу ћирилице у српском језику и култури, а никад нисам започео парадоксом: како је могуће да се српска ћирилица бори за опстанак у српском народу у чијој је култури присутна хиљаду година као њен крунски идентитетски знак, а послје Вукове реформе^[2] слови за једно од најсавршенијих писама, и не само по оцјени

српских стручњака, гдје сваком гласу одговара један знак? (в. Tanasić, 2014) Иако ће о томе бити и касније ријечи, одговор би био једноставан: зато што је она била и данас је један од главних знакова српског националног и културног идентитета, а снага једног народа је у снази његове културе^[3]. А то важи посебно у нашим околностима кад смо већи број вијекова прове-

[1] sretotanasic@yahoo.com

[2] Истина, ова реформа азбуке, која није прво Вуку пала на памет, готово идентичан предлог је имао Сава Мркаљ, али је одустао, из разлога с којих је Вук подржан од Запада. Вукова реформа азбуке јесте јој донијела епитет једног од најсавршенијих писама, али свакако је донијела и дугорочне последице по нашу културу, то је био корак удаљавања православних Срба од остатка православног свијета, прије свега од Русије. Ипак, није то био корак колики су жељели Копитар и Беч, јесте био другачији него што је Доситејев, који се такође залагао за народни језик и писао на њему, прије Вука, али мало другачије. Треба, међутим, овдје ипак подсетити да је Вуков Рјечник лијепо примљен у Русији, да руски филолози нису посумњали у Вука, да је он добио и руску пензију.

[3] Ову мисао први пут сам овако формулисао у интервјуу Вечерњим новостима 16. марта 2021, а онда је то разрађено у мом чланку *Један народ је јак колико му је јака култура*, Жрнов VII, бр. 14, 2021, Београд, 2–10.

ли у ропству и исцијепани по туђим царствима него у својој држави. И данас је, нажалост, таква ситуација.

Ћирилица, као ни глагољица, као словенско писмо није добро примљена на западу који је оличавао Ватикан, од самог времена њеног настанка као писма које ће омогућити словенским народима да слушају Божију ријеч и моле му се на своме, разумљивом, језику. О томе се свједочанство може наћи у биографијама св. Ћирила и Методија^[4]. Непосредно послје подјеле хришћанства на источно и западно на сабору у Сплиту 1059. је ћирилица проглашена за непријатељско писмо (Stojanović, 2013, str. 84). На западу је стално смишљано како укинути ћирилицу, ако не код Руса, а оно, за почетак, код Срба. Кад многобројне забране нису успјеле^[5], пришло се другој тактици – постепеном укидању кроз реформе. Зато је Вук Караџић имао такву подршку, наравно то се подударало са одређеним друштвеним околностима које су погодовале таквом послу.

Како је текло, или бар планирано превођење Срба на латиницу, може се видјети и на примјеру Дубровника. Дубровачки Срби католици примивши католичанство нису радо прихватили да службу слушају на латинском

језику. Зато се пришло штампању богослужбених књига на народном, српском, језику. Врло значајна је управо прва таква књига *Дубровачки молићвеник* – уједно и прва књига штампана на српском народном језику и ћирилицом 1512. године (оне нешто раније штампане на Цетињу су на црквенословенском језику). Било је још и црквених књига и свјетовних у Дубровнику штампаних ћирилицом, па и босански фрањевци су у почетку штампали на српској ћирилици. И под притиском на фрањевце да пређу на латиницу неки су ћирилицу чак препоручивали, и то управо под српским именом; неки виши црквени достојанственици око средине 18. вијека су чак и изричито тражили од фратара да се служе српском ћирилицом (Stojanović, 2013, str. 78;80). Ћирилица је код фрањеваца угашена директном забраном Ватикана 1813 (Stanišić, 2014, str. 106). Уосталом, и сматрали се Србима, док Ватикан није промијенио њихово национално увјерење. Касније је и у Дубровнику и Далмацији наметнута латиница и Србима католицима, а те књиге на српском језику и ћирилици проглашене су за хрватске, као и Дубровчани и Дубровник, који су тада били много далеко од Хрвата и Хрватске^[6]. Уосталом, поред многих свједочанстава Дубров-

[4] Једна таква новија њихова биографија, заснована на много данас доступних историјских података, од руског писца биографија познатих личности Јурија Лошчица објављена је недавно на српском језику – *Ћирило и Методије*, Хришћанска мисао, Београд, 2021.

[5] Да овдје само у виду подсећања скренемо пажњу на забране Царице Марије Терезије 1779. и њеног сина Фрање Јосипа II 1781, које су због отпора морале бити укинуте, али и на оптужбе Срба на Велеиздајничком процесу у Загребу 1909.

[6] Поводом 500 година од појаве *Дубровачког молићвеника* у ХАЗУ је 2012. одржан скуп под називом „Хрватска ћирилска баштина“, гдје се, наравно, говорило и о *Дубровачком молићвенику*, без обзира на чињеницу да је приликом наруџбе његове штампе речено да се ради о књизи „на писму и језику српском“, па и што је чувени дубровачки филолог Милан Решетар, Србин католик, показао да је ријеч о српском језику и српској ћирилици

чана католика о својој српској припадности, вриједи овом приликом навести шта је о језику Дубровника и Дубровчана рекао поменути велики филолог рођени Дубровчанин Милан Решетар, који је био и члан ЈАЗУ, Србин католик, у својој приступној академској бесједи која је прочитана у СКА 7. марта 1941. под насловом „Најстарији дубровачки говор“: „...па зато још увијек тврдим, као што сам тврдио пред 50 година, да се у Дубровнику није никада говорило, ни у њему цијелом ни у једном његову дијелу, далматинским чакавско-икавским говором него увијек само херцеговачким штокавским. Из те објективне констатације ја сада не изводим никаквих даљих закључака, јер су мени Срби и Хрвати један народ под два имена, па ја зато нећу рећи да се у Дубровнику није говорило хрватски него српски, али кому су Срби и Хрвати два народа, тај ће морати признати да је Дубровник по језику био увијек српски.“^[7] Са овом тврђом апсолутно се подударају подаци о језику Дубровника из пописа становништва који су аустроугарске власти обавиле 1890, а читамо их у календару Dubrovnik за 1898.

Ћирилица ни у Србији кроз двадесети вијек није имала много среће. Са уласком окупационих власти у Србију у Првом свјетском рату

она се нашла на удару, забрањена је. Како је то у Београду изгледало, постоји свједочанство (а тако је било и у цијелој Србији, као и другим окупираним српским земљама). Извјесни Лука Лазаревић, професор и потомак чувеног имењака и презимењака попа Луке Лазаревића војводе из Првог српског устанка, у књижици „Белешке из окупираног Београда“ написао је о изгону ћирилице следећу биљешку: „Мржња према Србима и свему што је српско одредила је Аустријанце да одмах, чим су ушли у Београд, збришу ћирилицу“ (Lazarević, 2010). Нигде се није трпео никакав натпис, никаква фирма. Наређено је да се излупају све плоче на којима су исписана била имена улица варошких. Са зграде универзитета скинут је натпис ‘Миша Анастасијевић свом Отечеству’. Све трговачке фирме морале су бити замењене другим, латиницом написаним. Излупане су плоче с натписима на зградама које су својина просветних фондова. Исто тако плоче на пијачној згради Цветног трга, на којима су урезана била имена чланова утемељача. Ко је имао, с улице, на својој кући какав год натпис ћирилицом, морао га је уништити. Пели су се на врх зграде Русије, да би уништили натпис на њој.

Рат је био објављен, и с пуним бесом вођен, не само српском народу и савезни-

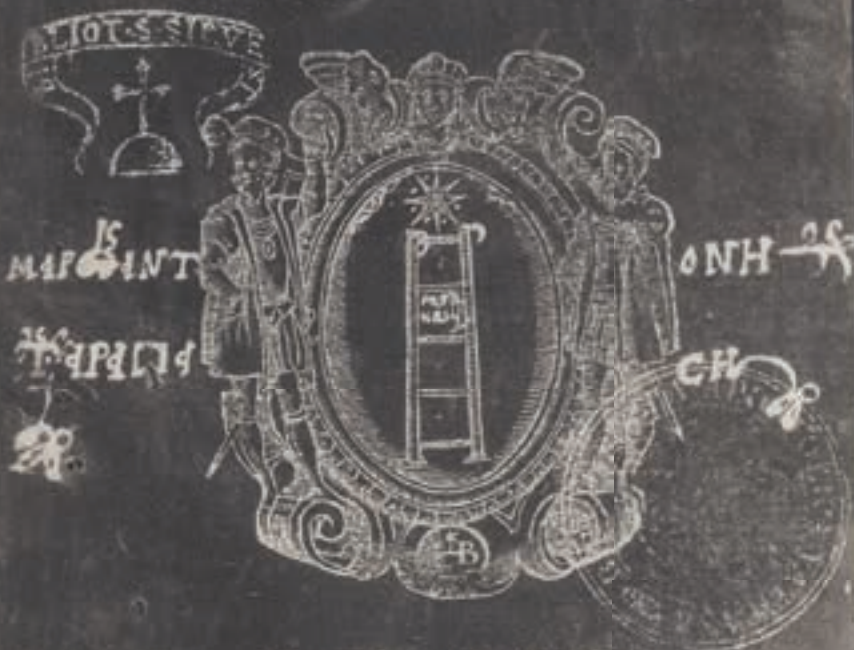
и објавио га у СКА 1938. Пословично немарни – неодговорни, ми се нисмо сјетили да проговоримо о најстаријој књизи штампаној на српском народном језику и ћирилицу. Млако смо ако смо и реаговали на овај загребачки „знанствени скуп“. Не сјећам се да је било одлучнијих јавних реакција осим моје у једном опширнијем интервјуу у недељнику „Печат“. Није бозна какав одјек добила ни споменица Милану Решетару, у којој је објављен и Дубровачки молитвеник у САНУ 2016, приредили Јасмина Грковић-Мејдор и Виктор Савић, који су такође потврдили Решетарево мишење о овој српској књизи.

[7] Узгред, а није безначајно за овај рад, треба напоменути да је послвије Другог свјетског рата, када је бесједа објављена овај закључни дио њен „прерађен“ у духу српско-хрватског братства и јединства, ваљда, које је посебно у Београду његовано.

В 801.

Ремма

УДОМЪ ѠФНВЮ СОНЪ АНЕСЕМЪ .
 ѠФНВЪ . ѠЪ СЛАЖЕНЕ ГОСПОЖЕ .
 ѠФНВЪ . ѠАЪ СВЕТОГѢ КАРЬСТѢ .
 ѠФНВЪ СВЕТОГО АУХѢ СЕАДМЪ СЛАЪ
 МѢ СЛАТЪНКАМЪ . ѠФНВЪ ѠАЪ МАРЬ
 ТВНХЪ НМЪНОГО ЛЕПНХЪ НГЪЗЪАНВЪ
 ХЪ МОЛНТЪВѢ . МОЛНТЪБЕ СВЕТА .
 СІРНВНАДНЪЕ МОЛЪМЕСЕ ХИДЪКЪВЪ ✠

M. D. LXXI.

XXXV 17.

М ИСЕМ
ХЕНЕ
РЬ Н

МА АНН. А4. 4
ЛХНЕ. А.

А ОУРЕЗАНЬЕ ГЛОВОУ. 4.
 О ШКЪПЧВ4 СТОГ4 СТОПЧ4. П.
 В ШКЪПЧО4 СТОГ4 НВЧ4 ПЧНГЕ. Г.
 Г ШКЪПЧВ4 СТИХЪ МА4АКМЧЬ. А.
 А
 Е КАРЪФЕНЬК ГНЕ. Е.
 Ж СТИ СМНХНЬ ПРОРОКЪ. З.
 А
 О СТИ ПЧВ4О ПЧРПН РЕМЕТ4. Н.
 П
 Г
 А
 Е СТИ НА4РНО НРЕМН4НО БНСК. ГЗ.
 ВЕ.
 ПЕ.
 БЗ.
 ГЗ.

Фотографија 1:
Снимци Српског
молитвеника из 1512.
године, прве две стране.
Архив Српске академије
наука и уметности,
Историјска збирка 8873/II.

цима, већ и – ћирилици и источном наречју српском. Латиница у канцеларијама, у школама, на пошти и телеграфу – свуда. Нигде се не прима никакав напис ћирилицом. Посмртне листе штампане су латиницом. Тек у последње време, кад су кола пошла низа страну, онда су и саме окупаторске власти почеле штампати објаве и одредбе не само латиницом, већ и ћирилицом“. На другом мјесту, у биљешци о забрани српских и уопште ћириличких књига у књижарама стоји и реченица „Изреком је забрањено било књижарима да иједну књигу, ћирилицом штампану, држе у излогу“ (Isto, str. 74).

Ова слика Београда у погледу ћирилице много нас подсећа на данашњу слику. Једино треба напоменути да је управник града Београда Коста Ј. Туцаковић – заслужио је да му се наведе име, већ 3. новембра 1918. године наредио да се у називе фирми одмах врати ћирилица. Данас као

да се у култури још нисмо ослободили окупације: још чекамо сличну наредбу. Послије Првог свјетског рата, створена је заједничка јужнословенска држава, па су се и језик Срба и Хрвата и употреба њихових писама нашли у другачијој ситуацији. Треба само напоменути да су Хрвати одлучили раније да уведу у употребу Вуков модел српског књижевног језика; да се не помисли погрешно да им је у држави заједничкој са Србима то наметнуто. То се догодило када су хрватски вуковци објавили све инструменте књижевног/ стандардног језика, правопис 1892, граматiku 1899. и рјечник 1901. године, и изричито рекли да је све по Вуку, јер је он „наш Цицерон“, о чему не бих овдје даље, јер би излазило из оквира наше тематике, а о томе читалац може наћи доста у доступној литератури^[8].

У ту нову државу Срби и Хрвати су, дакле, ушли с једним књижевним језиком и два писма. Уочи самог рата Јован Скерлић је покренуо у

[8] Наравно, данашњи хрватским лингвисти нас жестоко нападају кад указујемо на ове чињенице. А чињенице говоре другачије; да упутим само на неке. У предговору својој граматичи Томо Маретић је рекао између осталог „Сви људи, који о тој ствари могу право судити, слажу се у томе, да је Вук Стефановић Караџић до данас први наш писац, што се тиче правилна и добра језика, да је он за књижевни језик наш оно, што је Цицерон био и јест за књижевни латински језик. Будући да о Вуку и ја ово мислим, за то је требало, да из његовијех дјела саберем што потпунију грађу за ову књигу.“ (Maretić, 1931, str. 1). Ту он каже да је узимао грађу још од Ђ. Даничића и из народних умотворина које је скупио и издао Вук (потпунији цитат се наводи у: Tanasić, 2023). Исто и још изричито је Маретић рекао у писму знаменитом српском филологу Љубомиру Стојановићу 1899, по изласку првог издања граматике (Rodić, 2002; то писмо у цјелини наводи се у раду Tanasić, 2023). Кад се зна да је ова граматика, са својим трећим издањем из 1961. године, била најутицајнија граматика у Хрватској практично до појаве језичког сепаратизма обзнањеног чувеном *Декларацијом* с краја шездесетих година, онда се тек може судити о улози српског вуковског књижевног језика у историји хрватског књижевног језика. Исто тако, у предговору Броз-Ивековићевог рјечника стоји да се он зове рјечних хрватског језика само зато што је написан хрватском руком, а могао би се звати рјечником српског језика, па наводи разлоге зашто носи хрватско име. О овоме се може читати и у новијем раду Реметић (2012). Цјеловит увид у ово питање читалац може стећи у књизи Павла Ивића „Српски народ и његов језик“ (1971), посебно у трећем измијењеном издању (Ivić, 2001). А о путу Хрвата до прихватања имена хрватски или српски језик у Хрватском сабору 1867, пошто су коначно, из нужде, морали признати Србе у Хрватској ради српске подршке борби са Бечом и Будимпештом – може се обавијестити из новије књиге Василија Крестића (Krestić, 2017).

Фотографија 2:
Вук Стефановић Караџић
(1787-1864). Анастас Јовановић,
фотографија, око 1850.
Извор: Public domain

26 | „Српском књижевном гласнику“ анкету о томе које би наријечје требало да буде у књижевном језику – екавско или ијекавско. Упутио је молбу једном броју интелектуалаца, међу њима и лингвиста, Срба, Хрвата и Словенаца у земљама које ће послје рата ући у заједничку државу с молбом да се изјасне које би од два наријечја требало узети у књижевном језику. Као узгред на крају свога уводног текста Скерлић је изнио суд да ће кроз извјесно вријеме ћирилица уступити мјесто латиници. Овдје помињем Анкету не да бих анализирао послате ставове према наријечјима, него зато што је код једног броја учесника са западног подручја, међу њима има чак и значајних Срба католика, писмо постало главно питање – тражили су да се у Србији, „у источним крајевима народа нашег“, прихвати латиница. Рат је прекинуо ову дискусију, Јован Скерлић је умро уочи почетка рата 1914. У заједничкој држави је латиница почела да улази међу Србе; неки интелектуалци су то прихватили као Скерлићеву идеју.

Ипак је прави прогон међу Србима ћирилица доживјела послје Другог свјетског рата. Наиме, Новосадским књижевним договором 1954. обновљено је књижевнојезичко заједништво Срба и Хрвата. Ћирилица и латиница су постале равноправна писма. Међутим, у пракси тај договор је ишао на штету и против ћирилице. Док су Хрвати схватили да равноправност значи да они своје писмо користе, а у школи уче оба, дотле је на српској страни, и посебно у Србији, то тумачено да треба да се употребљавају оба

писма равноправно, а с временом латиница је постајала све равноправнија. Иако није познато да је у неком документу обнародован циљ да се ћирилица потпуно истисне из употребе, у пракси је било као да је он утврђен и оствариван^[9]. И однос према ћириlici постао је један показатељ политичке подобности људи. Свако интересовање за употребу ћирилице тумачено је као српски национализам и производило посљедице. У партијским документима остала су свједочанства да се то могло узимати као најозбиљнији гријех српских кадрова. Тако у „Вечерњим новостима“ од 24. фебруара 2022. пише се о смјенама са функција и избацивању из партије 1952. др Благоја Нешковића, шпанског борца и учесника НОРа, због његовог залагања за српски народ у социјалистичкој Југославији. Између осталог ту се наводи „Он се, на пример, залагао за ћирилицу. Односно, како је сам говорио, био је често принуђен да иступа против наметања латинице Србима. Политбиро ЦККП Србије у писму Политбироу ЦККП Југославије каже, између осталог, оптужујући Нешковића без икакве мере и смисла, следеће: ’Б. Нешковић се дубоко не слаже с политиком наше партије у националном питању и стално се односи према њој и приказује је као да је она на штету српског народа. Свој великосрпски шовинизам (!) он је испољио безброј пута, и то у најразличитијој форми, чак и на таквим, не само за комунисту него и за обичног грађанина, безначајним ситуацијама као што су, на пример, натписи латиницом у Београду“.

[9] Драгољуб Петровић у другом издању своје књиге „Српски језички заперци“ (2018) наводи да је у разговору српских званичника с представницима Америке нешто такво и изнесено као план.

би био да је за српске комунисте лош статус ћирилице – безначајна ситница. Данас постоји мноштво сличних свједочанстава о спровођењу плана истискивања ћирилице у Србији у овој периоду. И да су већ осамдесетих година прошлог вијека државне институције у Београду користиле само латиничке писаће машине. На питање зашто је то тако одговор администрације је био да нема ћириличких машина! Онда се предузимљива фирма из Словеније Олимпија понудила да направи колико треба машина. Тако је, изгледа, уз добар посао непланирано покварила план да се коначно заврши ћирилично питање. Уосталом, ово је важно истицати, и детаљније истражити; важно је да се зна да би се оповргле злонамјерне тврдње како је ћирилица природним путем уступала мјесто латиници. У писању српске историје, која треба да смијени лажну историју, свакако је то од кључног значаја.

Могло би се рећи да је до распада друге Југославије ћирилица најбоље стајала у Црној Гори. У Босни и Херцеговини је утврђивањем властите књижевнојезичке политике почетком седамдесетих година 20. вијека прокламована равноправност ћирилице и латинице, инсистирало се на таквој употреби у друштву. За двије деценије ћирилица је постала заиста видљивија у овој републици.

Распадом државе Југославије распало се је и српско-хрватско књижевнојезичко заједништво, које је у Србији подразумевало употребу двају писама, а видјели смо да је латини-

ца постајала све равноправнија, односно да је ћирилица убрзано нестајала уз подршку своје државе. Будући да је у претходним временима статус српског језика доведен у стање занемарености, а да је ћирилица практично била протјерана, логично је било да се однос државе према њима значајно промијени и да се систематски и убрзано ради на побољшању њиховог статуса, који треба да имају као национални језик и писмо у држави. Међутим, прогон ћирилице у овој периоду постао је снажнији, као значајан задатак свеобухватног плана: хтјело се ући у завршни чин разарања српског културног и сваког другог идентитета. О томе Предраг Пипер пише: „Зато потискивање српске ћирилице, започето 1918, појачано 1945, а до врхунца доведено после 2000. године, иде у исти ред са урушавањем књижевнојезичке норме и говорне културе у сфери јавне употребе српског језика, разградњом образовног система (коју често спроводе представници државне власти под изговором да га модернизују), уништавањем дипломатије и војске (такође одозго, из државног врха, опет под изговором да је то у ствари модернизација), учесталим инсинуирањем против Српске православне цркве, или распродајом у бесцење српских фабрика, по правилу страном или мешовитом инвеститору“ (Piper, 2013, str. 217)^[10]. И: „Предрадници на терену биће најбоље маскирани ако се за тај посао ангажују управо представници народа чију културу треба ослабити, који се на то дају приволети на разне начине, а ради умири-

[10] Први пут објављено 2005. године.

вања савести, тамо где је још има, и идејом да је то што чине урушавајући културну баштину свог народа – модерно, прогресивно, на општу корист, раскид с 'мрачном' прошлошћу итд. Такви 'независни', 'експерти' налазе се или се постављају у политици, у медијима, у култури и крупном бизнису, тј. на местима с којих могу што више да утичу на ток ствари“ (Isto, str. 216). Дакле, појачани напади на српску ћирилицу су због њеног несумњиво централног мјеста у српском националном и културном идентитету, а у времену о коме Пипер говори у наведеном одломку промјена српског националног идентитета је и обнародован циљ у одређеним западним круговима.

Истина, био је покушај да се ствари окрену према српском националном интересу. Нови Устав Републике Србије из 2006. утврдио у чл. 10: „У Републици Србији у службеној употреби су српски језик и ћирилично писмо. Службена употреба других језика и писама утврђује се законом, на основу устава“. Када је посриједи ова друга реченица у члану, којом се предвиђа утврђивање статуса језика националних мањина, треба рећи да је то врло брзо у новој држави ријешено. Мањински језици добили су статус у складу с највишим европским стандардима, у понечему и изнад европских стандарда, што све јесте за похвалу^[11].

Међутим, законско регулисање статуса српског језика и писма према овоме члану Ус-

тава запело је. Убрзо по усвајању устава био је направљен нацрт закона о језику и писму, али је завршио у државној фиоци. Узрок томе је, по свему судећи, незадовољство Венецијанске комисије наведеним чланом српског устава: у њему она види кршење права националних мањина! О томе је писао Слободан Антонић и овдје бих навео дио његовог коментара такве оцјене те комисије: „Парадокс је у томе што је реч о одредби која регулише службену употребу српског језика. Члан 10 не каже да ће се од сада мађарски језик у службеној употреби у Србији писати ћирилицом или да ће се бугарски језик у службеној употреби у Србији писати латиницом. Не, он само регулише како ће се службено користити *српски* језик. Најједноставније питање које се поставља јесте – какве везе имају националне мањине са одлуком којим ће се писмом службено користити Срби у држави Србији? И на који начин то заиста задире у било какво њихово право? И какво је уопште то ново, најновије и само на примеру Србије проглашено мањинско право 'да се радије користи латиничним извору' приликом писања или читања српског језика? Можда треба Венецијанску комисију предложити за неку награду, пошто је открила једно, заиста до сада никада захтевано и никада упражњавано право – право етничке мањине не само да тражи да држава са њом саобраћа на њеном језику, већ и да захтева да држава са својим грађанима који припадају етничкој већини саобраћа на

[11] Треба рећи да се у овоме држава није консултовала са струком, што је у пракси уређених држава нормално, а социолингвистика каже да је једино тако могуће. Зато је направила и неке тешко поправљиве грешке, које за собом ланчано изазивају штете. Није узела у обзир разлику између лингвистичких и симболичких језика; симболичке је изједначила са лингвистичким језицима. То нико није могао наметнути, али држава нас тада није слушала.

писму које више одговара етничким мањинама“!
(Antonić, 2013, str. 135).

У овоме периоду српска јавност је била затрпана мишљењима различитих аналитичара, посматрача, представника оваквих и онаквих не-владиних сектора, најчешће без икаквих лингвистичких знања, тврдњама како је та уставна одредба апсолутно неприхватљива, супротна свему и свачему што је напредно и корисно за Србе и Србију, да нас води у мрак прошлости, хоће да нас скрене са нашега судбоносног и омиљеног европског пута. Навођени су разлози против ћирилице и тврдње да нам је спас у латиници! Њима на руку иду и они представници српског народа који из било којих разлога прихватају и његују дух властитог самопорицања, о чему опширно говори у својој књизи професор Миро Ломпар (2011). Смисао ове појаве код Срба морао би се приказивати у свим говорењима о очувању српског националног и културног идентитета.

Као један од аргумената против ћирилице наводио се и наводи се вријеме нових технологија писања, рачунајући да нико не жели да у том погледу заостаје за савременим свијетом. Тврди се како је у том погледу ћирилица преживјела, да се не уклапа у нове технологије. Наравно, нису објашњавали парадокс да се једно од најсавршенијих писама не уклапа, а она много компликованија се уклапају. Ту лаж раскринкао

је међу првима Радомир Д. Лукић у „Политици“ од 14. јануара 1989. године. Међутим, та се неистина упорно протура као крупан разлог за нужност одустајања од ћирилице, што се неупућеним чини озбиљним разлогом: није, мислети неупућени, у реду да заостајемо за свијетом у техничком погледу, тако размишљају они. И управо због неупућених то је много пута побијано и показивано да противници ћирилице говоре неистину. А суштина је у простој чињеници да произвођачи и продавци технике имају интерес да сваку серију продају на већем тржишту, али се безусловно прилагођавају и много мањим тржиштима од српског тржишта; потребно је само да се исказе захтјев шта се жели. А у овом тренутку развоја технологија то није уопште скупо за произвођаче, а техника има све универзалније карактеристике^[12]. На срећу, гугл и други демантују ове „експерте“. Нема, дакле, говора о неким „манама“ ћирилице у односу на нове технологије, мана је само до нас – што из различитих разлога, никако оправданих, не држимо до себе. Ако наши увозници технике за писање не захтијевају да обавезно и на првом мјесту буде снабђевена ћириличким словима различитих типова, нормално је да произвођачи неће сами учинити све што је специфично за српску ћирилицу, мада многи уређаји доносе и без нашег захтјева доста тога. А онда неупућени

[12] Ових дана пријатељ новинар ми је испричао како је његов познаник морао да оде у Љубљану на неки преглед. Налази су му послати на мејл, наравно ћирилицом. Практични Словенци воде рачуна о своме интересу и поштују сваког муштерију, тако и пацијента. То су исти они Словенци који су осамдесетих година на правдање београдске администрације да пише латиницом јер нема ћириличких машина одмах обавијестили да ће Олимпија произвести ћириличке машине у потребним количинама. Такође је, осамдесетих година прошлог вијека, Младинска књига из Љубљане, у којој је службени словеначки језик са својом латиницом, штампала ћирилицом књиге из чувене Нолитове едиције „Српска књижевност“.

вјерују подвалама да ћирилица „заостаје“, да је немоћна у новом времену. Важно је зато ову неистину стално побијати.

Још једна подвала се често протура као разлог нужности одустајања од ћирилице. Говоре њени противници како је данас велика предност латинице у томе што се укључујемо у свијет јер у западним земљама је латиница у употреби – то нам наводно помаже код учења страних језика, а такође странцима који долазе и доносе посао и новац у Србију. Као да је сама азбука – језик. Учећи стране језике учимо и писмо тих језика, а мађарско писмо није исто као њемачко, ни француско, ни енглеско; тако и латиница у српском језику. А странцу који дође у Београд, ако не зна српски језик, свеједно је да ли је латиницом или ћирилицом исписан назив фирме и друго на табли. Исто тако ће подједнако (не)успјешно прочитати сваку другу информацију.

Посебно треба нагласити да се данас у Србији штампа много књига на латиници. Неки издавачи имају оправдање за штампање књига на латиници: тиме отварају веће тржиште, како наводе. Могло би се поставити питање ко је иоле озбиљније истраживао везу између писма и продаје књига изван Србије. Могло би се поставити и питање: зар издавачи из окружења који објављују књиге на српском језику, а под другим именом, не воде рачуна о економском моменту односно зашто они не штампају књиге на ћирилицу кад је на овом простору највеће управо српско тржиште^[13]? А по правилу и они наши издавачи који штампају књиге претежно

на латиничком писму иду на државни шалтер за различите материјалне подршке јер, кажу, књига је културно добро, има културну мисију. Јесте књига културно добро ако нема мисију против српске културе. А ако подржава истискивање ћирилице као најважнијег знака нашег културног идентитета, онда никако не заслужује да је држава из пореза који убире од српског народа у томе и помаже. Ето, ћирилица није сметала ни да Иво Андрић добије Нобелову награду за књижевност, да књижевник Милорад Павић стекне велики углед у свијету и буде изобилно превођен, и многи други наши значајни писци.

Да ли ми заиста имамо разлога да чувамо своје писмо или је свеједно којим писмом ћемо се служити? Може се такво питање поставити и добро га је поставити. А одговор ће се сам дати ако само пажљиво погледамо ко то (све) од нас тражи да се одрекнемо ћирилице. А није тешко доћи до спознаје да идеје долазе са оне стране с које нам последњих деценија ништа добро није долазило.

Ми Срби у својој историји нисмо имали срећу да непрекидно живимо у једној држави, која је гарант националног опстанка. Више вијекова смо живјели поцијепани туђим границама и раздијељени по туђим државама. У таквим околностима култура и црква су имале пресудну улогу и заслугу што смо опстали. А српски језик и његово писмо ћирилица су битне ознаке наше културе, нашег идентитета, па и суверенитета. Култура нас обједињује и чува на окупу у таквим околностима. Зато

[13] Прије неколико година гостовао сам на Радио Београду 2, тема је била ћирилица у издаваштву. У разговору је учествовао и познати београдски издавач Жарко Чигоја; и он је тврдио да писмо нема битнијег утицаја на продају књига.

се чине толики напори да се одрекнемо свога писма. Ниједан други европски народ није изложен таквим притисцима: да се одрекне писма на коме је хиљаду година стварао. Ми спадамо у оне европске народе који нису само корисници европских културних вриједности, ми спадамо у оне који су у европску културну ризницу унијели много. Српски споменици писани ћирилицом чине ту ризницу много богатијом. На ћирилици и српској верзији старословенског језика написано је „Мирослављево јеванђеље“, један од најскупљих драгуља у европској, и свјетској, културној ризници. Прочитао сам податак да иде у 120 највреднијих књига у свијету. Писано је за Мирослава, брата великог жупана Стефана Немање, кнеза хумског, ожењеног сестром Кулина бана. Узгред, а важно, на помињаном „знанственом скупу“ у Загребу 2012. Мирослављево јеванђеље је представљено као дјело писано „хрватском ћирилицом“ (в. Ковачевић, 2013). Поред њега сачувано је још много такође врло вриједних споменика наше сакралне писмености. Недовољно још и говоримо о својим драгоценим писаним споменицима на српкословенском језику. Тако, само је најужем кругу стручњака познато да се чувени „Српски псалтир“ с краја 14. вијека, настао вјероватно за вријеме кнеза Лазара или његовог сина деспота Стефана, а данас у Минхену – гдје су га однијели баварски војници, сматра за најљепши псалтир у Европи. Према мишљењу академика Војислава Ј. Ђурића, „то је најраскошнија српска књига из средњег века“. Писан је српском редакцијом црквенословенског језика, старом унцијалном ћирилицом. Свуда по свијету налазе се

српски сакрални споменици од непроцјењиве вриједности писани ћирилицом. А још се и не зна где се све по свијету налазе исто тако вриједни српски споменици те врсте, још неоткривени. Српска монашка заједница је била најјача словенска заједница на Светој земљи, од посјете Светог Саве Јерусалиму 1229, па пуна три сљедећа вијека. Шта ће се још открити сачувано од онога што су монаси ту написали! Па шта да кажемо о животописима, житијима, наших светих српских краљева, писаним ћирилицом. Ниједан други словенски језик нешто такво нема. Да ли треба да се одрекнемо тога, одричући се ћирилице? Није у науци непознато да управо ми имамо врло богато писано црквенословенско наслеђе, само не смијемо дозволити да о томе зна тек која стотина Срба у научним кабинетима, како је данас, а о безначајним стварима из туђих култура упознајемо милионе. О томе се мора изнова писати у научним публикацијама, али и предузимати одлучне мјере да се то благо заштити од присвајања. Морам рећи да је један од великих проблема што наши универзитети немају и бојим се да и даље неће имати никакво образовање из националне културе. А то су елите које сутра доносе одлуке у свим областима у разним државним органима. Наша висока бирократија по правилу зна мало или мање од мало о српском језику и његовом значају за национални и културни идентитет. Ако би се судило према језичкој ситуацији и бризи о српском језику, ћирилици и српској култури која на њима почива, онда би најтачније било оно што долази иза овог или. С друге стране, наша висока државна бирократија нема навик

ни свијест о потреби да се обраћа струци за мишљење код доношења важних одлука; чином доласка на неку државну функцију она постаје најкомпетентнија. А опет можда је ово тема за посебну расправу, гдје не би учествовали само лингвисти, али и овдје желим да напоменем да је Одбор за стандардизацију српског језика 2019. године упутио предлог Конференцији универзитета Србије да се на свим факултетима изучава српски језик примјерено програмима и то је глатко одбијено. А тек да смо томе придодали и историју српске културе!

32 |

И да ли треба да се добровољно ћирилице одричемо, преко ње и свога културног наслијеђа, свога идентитета, одричемо, што никоме у свијету не пада на памет, нити се неко усуђује да нешто слично захтијева од других. С једне стране од нас се тражи да се одрекнемо ћирилице, на којој су ти споменици написани, а на другој – они се присвајају, фалсификује се историја. Данас смо свјedoци да се жели отуђити цјелокупно писано наслијеђе настало у крилу СПЦ у средњовјековним Хуму и Босни и прогласити за наслијеђе државе Босне и Херцеговине какву желе Бошњаци. Они на томе фалсификаторском дјелу озбиљно раде и ми још нисмо предузели што је потребно да се заштитимо иако је српска струка о томе рекла своју ријеч. Шта би тек било кад бисмо се одrekli ћирилице – практично бисмо дали на тацни непрочијено благо.

Исто тако, на ћирилици је настало писано наслијеђе на српском народном језику, каквим се можемо поносити у Европи и свијету. Да и овом приликом поменем Кулинову повељу из 1189 – најстарији сачувани цјеловит споменик, написан на српском језику и српском ћири-

лицом у тада српској Босни (као што је и спомињани „Дубровачки молитвеник“ најстарији штампани споменик на српском језику). Од откривања до недавно за славистичку науку, свјетску као и српску, то је био неспорно српски писани споменик. Свјedoци смо и посљедњих година да се око њега безочно лаже. Газећи све научне чињенице Бошњаци га покушавају прогласити спомеником ове државе БиХ, једним од темеља њене државности, протезући постојање те недавно настале такве државе на вијекове уназад и везујући је за српску средњовјековну Босну, што ни за кога у науци није била спорна чињеница. Такође, узимају је и за примјер историје тзв. босанског језика, недавно прокламованог, а који би могао да се уназад протегне до неуспјелог покушаја аустроугарских окупационих власти и Бењамина Калаја да у БиХ створе језик који не би био српски. Само десетак година послје Кулинове, настала је и Немањина (Симеонова) повеља манастиру Хиландару, која је по свему, може се рећи, идентична Кулиновој. Отада па кроз вијекове настало је мноштво повеља на српском језику и ћирилици – од српских краљева и друге властеле, које су не само српски слависти објављивали под српским именом. Да подсјетимо само на велики број повеља кнеза Лазара и деспота Стефана Лазаревића, које су и недавно обједињено штампане које дакле може видјети и читати и увјерити се да ово о чему ми говоримо није претпоставка, увеличавање, већ да су то чињенице, о којима нажалост мало знамо.

Па да ли да се одрекнемо писма „Јефимијене похвале кнезу Лазару“, написане позлаћеном сребрном жицом из 1402? Није незначајно овдје

рећи нешто што се код нас мало зна, а требало би да сви образовани знамо. Велики слависта Павле Јосиф Шафарик (1795–1861) пожелио је да се на његов споменик уклеше као епитаф почетак Јефимијине Похвале на српскословенском језику: вь . краснихъ . мира . сего . въспиталь . се . јеси . вть . юности . својее, у савременој транскрипцији: ва красних мира сего васпитал се јеси от јуности својеје. Од толиких словенских текстова тога периода одабрао је и пожелио управо да му стоје ове ријечи из Јефимијине похвале. Да ли да се одрекнемо „Слова љубве“ деспота Стефана Лазаревића“ из 1409, једног од најљепших текстова српске књижевности, и једно и друго написано на српској верзији старословенског језика односно на црквенословенском језику, и других његових списа! Ми о том нашем великану у европским оквирима онога времена – витеза и интелектуалца, књижевника, врсном дипломати, задужбинара, покровитеља писмености и књижевности итд. итд. – знамо отприлике: да, син кнеза Лазара, последице његове смрти био турски вазал. А нуде нам се школски програми из националних дисциплина гдје би се знања из националне историје и културе учила још мање.

Неки и добронамјерни истичу како је и латиница српско писмо, њоме су се у неким крајевима служили Срби и у ранијим вијековима и у 20. вијеку. За 20. вијек је овдје довољно речено како је латиница постала наше писмо. Поменуо сам већ да су Срби католици у Дубров-

нику и приморју и у Босни писали латиницом, тј. натјерани да се одрекну ћирилице, такође фрањевци. Ово је значајна и поучна чињеница и не треба је заобилазити кад говоримо о значају ћирилице за очување српског националног и културног идентитета. И мени се чини да је о томе најбоље започети разговор питањем: А гдје су данас Дубровчани Срби католици и ини? Тако је, имали смо Србе католике, бројан српски корпус. Да се само подсјетимо колико је великих интелектуалаца међу њима потекло из Дубровника. За многе који су из друге половине 19. и из прве половине 20. вијека знамо, а данас и не слутимо да су били католици. Одговор је – нисмо их сачували, ако смо и чували^[14]. Прије ће бити да смо их, „из виших интереса“ пустили низ воду. И били су велики српски патриоте. За ову прилику чини ми се згодним да се задржим мало детаљније код већ помињаног професора филологије Милана Решетара, Дубровчанина Србина католика с чијим српским патриотизмом се мало чији од нас може мјерити. А он је, видјели смо, јасно рекао и о језику Дубровника. Решетар је за дописног члана Српске краљевске академије изабран 1897, а за правога 1940, односно проглашен 7. марта 1941, када је прочитана његова приступна бесједа, сам није могао доћи због болести (умро 14. јануара 1942). Њега је бољело то што се његова православна браћа тако односе према њима – католицима^[15]. Може се то прочитати, ако пажљивије читамо, и у његовом

[14] А сами они су се свим снагама борили да се одупру хрватизацији. Само један податак у том смислу овдје: Луко Зоре (1846–1906), филолог и књижевник, такође један од најугледнијих дубровачких Срба католика, објавио је 1903. у Дубровнику књигу под насловом „Дубровчани су Срби“.

[15] Не бих говорио, и не знам, о разлогу за тако велик размак између избора за дописног и правога (редовног) члана.

писму захвалности Матици српској из Дубровника на честитки:

Poštovani Pretsjedniče,

Najtoplije zahvaljujem »Matici srpskoj« mojega nezaboravnooga rodnoga Dubrovnika, što se je sjetila mene vrlo staroga Dubrovčanina, koji sam se vrlo mlad odbio u tuđ svijet. Ja se veselim velikom odlikovanju, što mi je namijenila Srpska Kraljevska Akademija, naša naučna ustanova, ali se veselim, vjerujte mi, radi našega Dubrovnika više nego li radi sebe, a osobito mi je mило što je ta ista počast data g. Marku Muratu – još jednom Dubrovčaninu iz broja *starih boraca Srba katolika, koji izumiremo* (С.Т.: истицање – М.Р.). (*Dubrovnik XXVII/10*, 9. март 1940, стр. 4)^[16]

Да укажем и на један апсурд: шта се дешава кад нас доведу на ивицу пропасти – и сами је почнемо подржавати. Тај Србин Милан Решетар, који је тако темељито проучавао стваралаштво у Дубровнику, објавио „Дубровачки молитвеник“, ради Срба католика штампан на ћирици 1512. године, читиристо година касније позива и Србе православце да пређу на латиницу. Ево шта је он између осталог одговорио 1914. године покретачу анкете Јовану Скерлићу у „Српском књижевном гласнику“ о екавском и ијекавском наријечју у „Српском књижевном гласнику“: „Него оставимо разговор о изговору, јер, опет вељу, то ће се ријешити у ’анкети’

гдје ће се говорити сасвим другим аргументима. [...] Напротив велику нам штету доноси разлика у писму, па ту треба да се помогне и то питање треба да се ријешити, ако хоћемо да будемо једно на књижевном пољу. Зато ми је баш било особито мило што и Ви, господине колего, мислите да ће се то тако ријешити да ће за неко вријеме латиница постати нашом опћом књижевном азбуком. Ето, у том правцу заведите анкету и тјерајте пропаганду, да видимо да и ви на истоку имате добру намјеру да долазите у сусрет нама на западу. [...] Моја је задња ријеч дакле ова: затворите анкету о екавштини и јекавштини, а отворите другу о ћирици и латиници“. Иако је ово објављено, и недавно прештампано у књизи Вељка Брборића (2016), није нам у видокругу кад расправљамо о питањима ћирилице. Упорно латиничење Срба католика мора да нам буде поучно: показује да губитак ћирилице значи губитак националног идентитета. Наравно, мени се чини много важним и онај Решетаров текст у листу „Дубровник“, гдје он свједочи да смо жртвовали Србе католике.

Са ћирилицом смо ми постали препознатљиви у словенском свијету и шире, јер ју је код нас учврстио Свети Сава, иако је он и настављач дјела Св. Ђирила и Методија, а светосавље не значи само стварање и постојање самосталне Српске православне цркве, оно има и друге стубове. Он је већ постојећу српску државу утврдио изнутра, а дипломатијом и извана, створио законодавство. На другој стра-

[16] Сада немам при руци да цитирам, али сам читао једно његово писмо другом Србину католику у коме он пише да се Београд прекасно сјетио ако мисли да овим изборима спасава Србе католике.

ни, зачетник је српске културе, књижевности. Заиста је истина да ми као културни народ почињемо да постојимо са ћирилицом и тако смо се с њоме и на културном плану изграђивали. Одричући се ћирилице одрекли бисмо се своје културе, изгубили бисмо свој идентитет. Зато никако не смијемо дозволити да то посијано сјеме самопорицања ухвати маха.

О значају ћирилице за очување српског националног и културног идентитета много говори и чињеница да нам три деценије од распада бивше државе и српско-хрватског језичког заједништва није дозвољавано да донесемо закон о језику и писму, који би био основа и оквир за одређивање статуса српског језика и ћирилице, него је подржавана језичка ситуација која се може одредити као запуштеност и пропадање. Па и данас, када је тај закон коначно донесен, праве се сметње да се он почне и примјењивати. То нам говори о значају ћирилице у нашој култури, о њеној улози у чувању нашег националног и културног идентитета. С друге стране, то говори да у Србији још нема утврђене језичке политике, као битног елемента културне и укупне националне политике. Знамо према пракси уређених држава, а тако је и према науци која се бави функционисањем језика у друштву – социолингвистици, да се језичка политика утврђује и спроводи у доброј сарадњи државе и струке. Струка осмишљава и предлаже држави језичку политику, а држава је усваја и у сарадњи са струком спроводи. У којој држави не постоји осмишљена национална језичка политика спроводи се нечија туђа, по правилу непријатељска, како је писао ака-

демик Предраг Пипер. Наша неуређена језичка ситуација, статус српског језика и ћирилице, наметање и усвајање и примјена погубног закона о родној равноправности, под плаштом бриге о заштити особа женског пола а уз оштро противљење језичке струке, пре свега оличене у Одбору за стандардизацију српског језика, али и противљење других позваних струка, СПЦ и широке културне јавности, свједочи да у Србији не постоји утврђена језичка и културна политика. А снага једног народа је у снази његове културе. То посебно важи за мале народе. Усвајање каквог таквог закона о језику и заштити ћирилице могао би бити знак да су најодговорнији у држави постали свјесни њиховог значаја за српски национални идентитет, па и суверенитет. Треба се надати да ће они утицати и на стварање друштвеног опредељења, будући да се у високој државној бирократији још увијек не види та опредељеност, да се он почне и примјењивати – како би се коначно учинио заокрет у правцу уређења језичке ситуације у складу с националним интересом.

Закључио бих завршним ријечима ранијег свога рада: „Однос према ћирилици, старање сваког појединца за учвршћивање њеног статуса на цјелокупном српском језичком и националном простору представљају мјеру свачијег односа према националној култури. То посебно мора да се односи како на српску научну и културну јавност, тако и на институције српске науке и културе“ (Tanasić, 2013, str. 196). Овдје се, наравно, не може заобићи одговорност државе – у виду њених највиших представника и одговарајућих министарстава.

References / Литература

- Antonić, S. (2013). The Venice Commission and the Cyrillic. In: M. Kovačević (ed.) *In the protection of the Serbian Cyrillic* (chrestomathy) (133-138). Pale: Srpsko prosvjetno i kulturno društvo "Prosvjeta". [In Serbian]
- Brborić, V. (2016). *About Jovan Skerlić's Survey in the Serbian Literary Gazette*. Beograd: Čigoja. [In Serbian]
- Ivić, P. (2001). *Serbian Nation and Its Language*. Sremski Karlovci; Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića. [In Serbian]
- Kovačević, M. (2013). Croatia Claims to the History of the Serbian Cyrillic. In: M. Kovačević (ed.) *In the protection of the Serbian Cyrillic* (chrestomathy) (67-72). Pale: Srpsko prosvjetno i kulturno društvo "Prosvjeta". [In Serbian]
- Krestić, V. (2017). *About the Name of the Language in the Past of Croatia*. Beograd: Udruženje za odbranu ćirilice "Dobrica Erić". [In Serbian]
- Lazarević, L. (2010). *Notes from occupied Belgrade: (1915-1918)*. Beograd: Jasen [In Serbian]
- Lompar, M. (2011). *The Spirit of Self-Denial: A Contribution to the Critique of the Serbian Cultural Policy*. Novi Sad: Orpheus [In Serbian]
- Maretić, T. (1931). *Grammar and Stylistics of the Croatian or Serbian Literary Language*. Zagreb: Obnova. [In Croatian]
- Piper, P. (2013). Symbolic Value of the Serbian Cyrillic and the Modern State of Serbian Culture. In: M. Kovačević (ed.) *In the protection of the Serbian Cyrillic* (chrestomathy) (211-219). Pale: Srpsko prosvjetno i kulturno društvo "Prosvjeta". [In Serbian]
- Remetić, S. (2012). Two Decades of the Republic Srpska in a Linguistic Arena: The Current Reality and Perspectives. In: R. Kuzmanović (ed.) *The Republic Srpska - Twenty Years of Development: Achievements, Challenges and Perspectives* (167-185). Banja Luka: ANURS. [In Serbian; English]
- Rodić, N. (2002). Toma Maretić's Letter to Ljubomir Stojanović. *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, LXVII (1-4), 201-204. [In Serbian]
- Stanišić, V. (2014). "Bosnian Cyrillic" and Vuk's Cyrillic. In: N. Milošević-Đorđević (ed.) *Vuk Stefanović Karadžić (1787-1864-2014)* (105-115). Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti. [In Serbian]
- Stojanović, J. (2013). Continuity, Spreading and Status of the Serbian Cyrillic - Throughout the Centuries and Today. In: M. Kovačević (ed.) *In the protection of the Serbian Cyrillic* (chrestomathy) (73-113). Pale: Srpsko prosvjetno i kulturno društvo "Prosvjeta". [In Serbian]
- Tanasić, S. (2013). The Cyrillic as the Beginning and the End of Serbian Culture. In: M. Kovačević (ed.) *In the protection of the Serbian Cyrillic* (chrestomathy) (186-196). Pale: Srpsko prosvjetno i kulturno društvo "Prosvjeta". [In Serbian]
- Tanasić, S. (2014). Aleksandar Belić about Vuk Karadžić. In: N. Milošević-Đorđević (ed.), *Vuk Stefanović Karadžić (1787-1864-2014)*. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti. [In Serbian]
- Tanasić, S. (2023). The Serbian Language in the Republic Srpska. In: *Thirty Years of the Republic Srpska*. Banja Luka: ANURS. (in the process of printing). [In Serbian]

Sreto Z. Tanasić

Institute for the Serbian Language of the Serbian Academy of Sciences and Arts
Belgrade (Serbia)
Academy of Sciences and Arts of Republic Srpska
Banja Luka (Republic Srpska – Bosnia & Herzegovina)

The Cyrillic and Serbian culture

Summary

The paper speaks about the place and importance of the Serbian Cyrillic in Serbian culture. The Cyrillic with the Serbian language is undoubtedly among the most important identity signs, which proves that it is also necessary to assign such importance to it when devising national and cultural policies. It is exactly due to such identity importance that the Cyrillic was suppressed from the Serbian nation in the past and it continued in the 20th century, especially after the Second World War. Even today, after the breakup of the Serbian-Croatian language unity, many powers have an organized way of trying to prevent the return of the Cyrillic to its place. That speaks about its importance for the Serbian cultural and national identity.

| 37

Keywords: Serbian language, national identity, cultural identity, Cyrillic

Проф. д-р Срето З. Танасич

Институт српског језика САНИ
Београд (Србија)
Академија наука и уметности
Банја-Лука (Република Српска – Боснија и Херцеговина)

КИРИЛИЦА И СЕРБСКАЈА КУЛТУРА

Резюме

В работе речь идет о положении и значении сербской кириллицы в сербской культуре. Сербь – европейский народ, который в европейскую сокровищницу культуры внес сокровища культуры неопределимого достоинства. Упомянем только Мирославово Евангелие конца 12-го века, один из самых ценных памятников европейской сокровищницы культуры. Наряду с ним существует ряд других памятников сакрального характера, написанных на сербской редакции старославянского языка и кириллице. Эти памятники являются предметами кражи и присвоения со стороны тех, которые находятся в нашем соседстве и у которых нет своего

наследства, из-за чего они хотят возместить его кражами. Отречением от кириллицы мы в значительной мере помогли бы им в этом.

Несомненно, что кириллица со сербским языком один из самых важных знаков идентичности сербов и их культуры. Это было причиной, что в течение более старой и более новой истории сербского народа делались попытки вытеснения кириллицы из сербской культуры – иногда эти попытки полностью и осуществлялись. В этом отношении особенно выделялись все оккупанты. В тех частях сербского народа, которые находились под оккупацией неправославных, католических стран систематически работали над переводом сербов на латиницу. Этого они и достигли в случае сербов католиков. После этого они были ассимилированы в хорватский национальный корпус. Это поучительно, потому что показывает, что потеря кириллицы обозначает потерю национальной идентичности. В 20-м веке, особенно после Второй мировой войны и Новисадского литературного договора, которым возобновилась сербско-хорватская общность и которым было прокламировано равноправие кириллицы и латиницы, кириллицу планомерно вытесняли из сербского народа.

После распада сербско-хорватского литературно-языковой общности, правда по воле хорватов, надо, разумеется, вернуть сербам и сербскому языку их письмо. Сопротивления, которые стоят на этом плане, сегодня подтверждают ее значение для сербской национальной идентичности. Это особенно относится к факту, что сербский народ и сегодня не живет в одной национальной стране. Кириллица, сегодня, представляет собой значимый объединительный фактор для сербского народа. Это особенно говорит о том, что в осмыслении национальной и культурной политики необходимо придавать ей такое значение.

Ключевые слова: слова: сербский язык, национальная идентичность, культурная идентичность, кириллица.